

NÜREDDİN MAHMUD b. ZENGÎ
Musul-Halep Atabegi
(1146-1174)

140536

PROF. DR.
EBRU ALTAN*

01 Haziran 2022

MADDE YAYIMLANDIKTAN
SONRA GELEN DOKÜMAN

* İstanbul Üniversitesi, ealtan@istanbul.edu.tr

Musul-Halep Atabegi İmâdeddin Zengî'nin (1127-1146) oğlu ve halefi Nüreddin Mahmud, 11 Şubat 1118'de Halep'te doğdu. Babası, Büyük Selçuklu Sultanı Melikşah'ın (1072-1092) kumandanlarından Halep Valisi Kasımüddeve Aksungur'un (ö. 1094) oğludur. Musul Valisi Aksungur el-Porsukî'nin Bâunfler tarafından öldürülmesi (1126) üzerine Irak Selçuklu Sultanı Mahmud (1118-1131), İmâdeddin Zengî'yi oğlu Alparslan'a atabeg¹ tayin ederek Musul'un idaresiyle görevlendirmiş, böylece Musul Atabegliği'nin temelleri atılmıştı (1127).²

Babasının nezaretinde iyi bir âlim ve asker olarak yetiştirilen Nüreddin Mahmud, Kur'an, tefsir, hadis, hukuk, tarih alanlarında öğrenim gördü; bu arada Farsça ve Rumca da öğrendi. Esedüddin Şirkûh ve Mecceddin ed-Dâye gibi devrin seçkin emirlerinden savaş taktiklerini, biniciliği, ok atmayı, çevgân (çögen) oynamayı öğrendi. Nüreddin çok cesur, ileri görüşlü, tedbirli bir asker olmasının yanı sıra gayretli, iyi niyetli, saygılı ve dindar bir kimse olarak yetişti. Uzun boylu, esmer tenli, geniş alınlı, sadece çene kısmında sakalı olan hoş bir sureti vardı. Heybetli olduğu kadar mütevazı bir kimseydi; *dinin nuru* anlamına gelen Nüreddin lakabı yerine asıl adı olan Mahmud'u kullanıyordu. Ayrıca "Ebu'l-Kâsım" künyesiyle anılmış, adaletinden dolayı "el-Melikü'l-Âdil"; savaşta şehit olmayı çok arzu ettiği için de "eş-Şehid" lakabıyla da tanınmıştır.³

Genç yaşlardan itibaren babasının yanında seferlere katılıp kumandanlık vasıflarını geliştiren ve kısa sürede askeri kabiliyetleriyle temayüz etmiş olan Nüreddin Mahmud, 1144 yılında Zengî'nin kumandasında Urfâ'yı Haçlılardan geri alan orduda da yer aldı. Bunu takiben Kuzey Suriye'de güçlü bir İslâm birliği kurmak için gayret gösteren İmâdeddin Zengî,

- 1 Kelime olarak "bey, baba" manasına gelen Atabeg unvanı, ilk olarak Selçuklu veziri Nizâmülmülk'e verilmiş, sonra yüksek bir devlet memurluğuna dönüşmüştür. Küçük yaşta olan şehzadelere askeri ve idari yönden kabiliyetli ve güvenilir kişiler arasından seçilen atabegler, sorumlu oldukları melik terbiye ve öğretimi ile ilgilenir, eyaleti onun adına yönetirlerdi. Atabeglere tevdi edilen iktâlar babadan oğula geçebilirdi. bk. Coşkun Alptekin, "Atabeg", *DİA*, IV, s. 38-40.
- 2 Gülay Ögün Bezer, "Zengiler (1127-1233)", *Türkler*, ed. Hasan Celal Güzel, IV, İstanbul 2002, s. 1297 vd. (pdf).
- 3 İbn Kesir, *el-Bidâye ve'n-Nihâye. Büyük İslâm Tarihi*, trc. M. Keskin, XII, İstanbul 2000, s. 493, 503; Ebru Altan, "Haçlılara Karşı Mücadelenin Önde Gelen Liderlerinden Nüreddin Mahmud b. Zengî (1146-1174)", *Prof. Dr. Abdülkadir Donuk Armağanı*, İstanbul 2017, s. 225; Mustafa Eğilmez, "Musul ve Halep Atabeyi Nüreddin Mahmud", *Türkler*, IV, s. 1326 vd. (pdf).

136-162

Cumhuriyetin 100. Yılında 100 Türk Bütüğü : Devlet Adamları 2,
haz. Vahit Türk, c. V, Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2022.
İSAM DN. 294752.